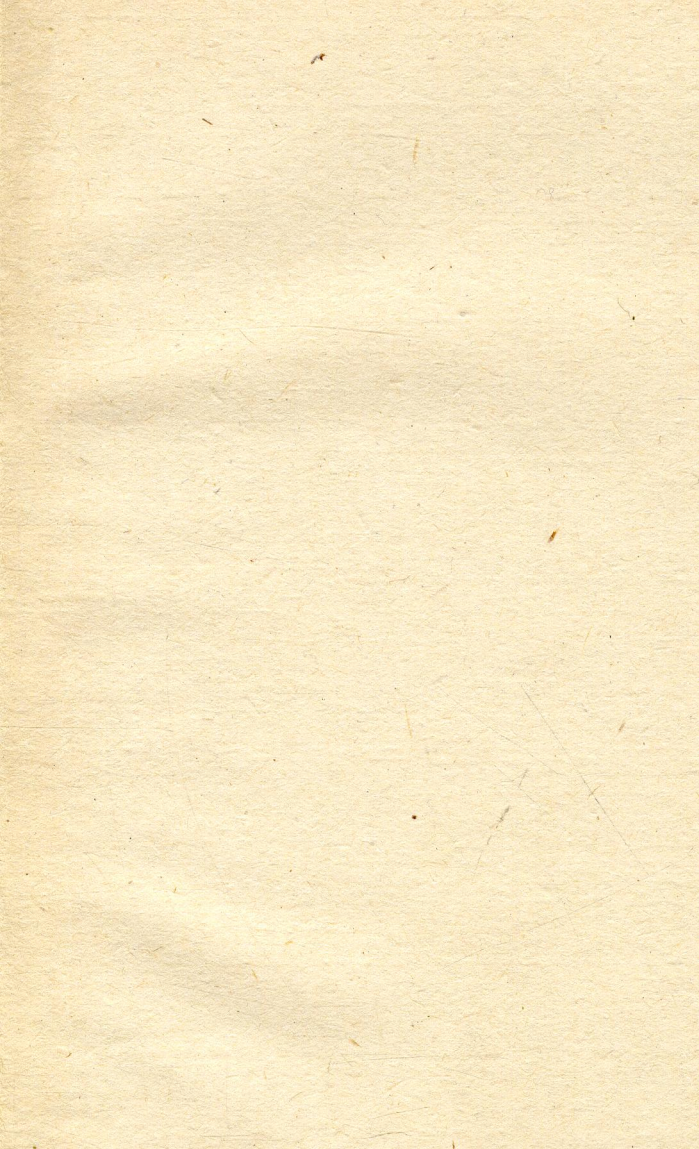


С. Вікул

Автономія
України



06 119 25 16.02.20
10
С. Вікул

Я. Іванович

АВТОНОМІЯ УКРАЇНИ

Видавниче товариство

„КРИЖИЦЯ“

у Київі

№ 35.

Київ

Друкарня «ГЕРОЛЬД» Кудрявська, 3

1917

Львівська державна
наукова бібліотека

911

АВТОНОМІЯ УКРАЇНИ.

1222
Більше ніж кому иншому нам, українцям, далось в знаки панування старого ладу. Не досить того, що за старого ладу всевладні пани висмоктували всі соки з нашого працюючого народу, вони ще й пильно дбали, щоб наш робітник, наш селянин став чи не найтемнішим, чи не найзабитішим на всю Росію. Не дурно вони звали його «бидлом», то-б-то темним та слухняним, як робоча худоба. Нашу мову, котрою ми говоримо змалку, вони назвали мовою „хлопською“, „мужичою“, котрою сором говорити порядній людині. З шкіл, з церков, з суду, звідки тільки могли, виганяли нашу мову. Нам забороняли писати по-своєму книжки і газети, був навіть час, коли прилюдно не можна було заспівати нашої пісні. Нам накидали спочатку мову польську, а потім російську, буцім то панську, буцім то кращу від нашої української. Всякий знає, що з того виходило. Наш хлопець кінчав школу недоученим, бо вчили його мовою чужою, мало зрозумілою. Наш чоловік часто виходив з суду обдурений, бо не розумів „панської“ мови судді, адвокатів, або законів, писаних тож „панською“ мовою.

Наші гласні-селяни по земствах, думах сиділи мов глухі та німі, бо не розуміли, що говорили, читали, писали „пани“, а ці вертіли ними як хотіли та, звичайно, на свою користь. Наші робітники по фабриках, заводах були здебільшого чорноробочими, бо краща робота, з більшою платнею потребує людей більш знаючих, більш розвинених, на-

ші ж робітники не збодули в школі, з її наукою чужою мовою, нічого, крім може уміння підписати своє ім'я. Більше того. Школа відбила в них охоту до дальшої науки, до книжки, бо вони добре знали що то за мука читати книжку, писану незрозумілою мовою. Наших людей було найбільше повсяких „Союзах Руського Народу“, цих прислужників панів та старого ладу. Як сліпий, ходячи напوماцки, остерігаючись то колоди, то пенька, то гиляки, не може поспіти за видющим,—так наш народ у всьому лишався позаду інших народів. Коли люде з иншого народу просто ставали до якогось діла, наші люди мусіли спочатку обминути оту колоду, отой пеньок—чужу, незрозумілу мову, часто поперед у розбивши собі об нього лоба.

І на нашому лобі вже стільки було тих гуль, що багато з нас забуло що тож гулі, та думало, що так воно і треба, що ходити з гулями так воно нам і личить. Оце було наше найгірше лихо. Спантеличені всякими панами, ми самі почали себе звати хаклами, мужиками, якоюсь наче гіршою породою людей, мову свою самі ми стали звати мовою мужичою. А то трохи навчився говорити мовою чужою, російською, мав себе не знати за якого пана, цурався своїх батьків, братів, сестер. Отже все те, що має приносити людям користь, допомогти їм вибитися з темноти, з злиднів, як от школи, земства то що,—у нас на Україні давало людям камінь замість хліба, було для нас чужим і далеким, гірше того—прищеплювало нам зневагу до нашого рідного, приносило роз-

брат і ворожнечу в наші хати.

Так хитро — мудро орудовали нами пани вкупі з найбільшими панами-царями. Вири- ваючи у нас останній шматок кривавицею заробленого хліба, тримаючи нас у темноті, сіючи ворожнечу поміж нами самими, сподівалися, що зроблять з нас справжнє бидло. Але ввірвалося. Забитий, затурканий, знева- жений, без пошани сам до себе, наш народ, разом з іншими народами Росії повстав і розпалися пута віковії. Вчорашні раби, не- вольники-робітники, салдати й селяни гук- нули своє могутнє „зась!“ і самі стали ха- зяями своєї долі. Той, перед котрим ще вчос- ра, здавалося, тремтіли всі народи Росії, Ми- кола II і останній — арештований. Його при- слушники — міністри, генерали та інші п'яв- ки народу — в Петропавлівській кріпості, в тюрмі. Князі, графи, дворяни, все оте пишне пансво, сціпивши зуби, затаївши злобу, за- побігають ласки в революційного народу. Все, що ми ще так недавно звали „пансь- ким“ зникло, або затаїлося, ждучи своєї за- гибелі. На його місце стає вільне, народне. Нема тепер „панів“ та „мужиків“, є тіль- ки вільні громадяни (граждани) Російської держави. Нема вже й мови „панської“ та „мужичої“ — всі мови, і наша українська, і руська, і польська та інші мають однакове право на життя, кожна з них по своєму гарна, кожній з них однакова честь, бо цими мовами говорять вільні, рівні в усіх правах люде. Годіж встидатися самих себе! Годі ла- мати свою вдачу, калічити свою душу на вті- ху панам та їхнім прихвостням! Будьмо горді що ми — українці. Бо й наші салдати пролива-

ли свою кров за волю всієї Росії і кровю своєю купили нам право на пошану цілого світу. Пам'ятаймо ж що ми тепер вільні і наша доля в наших руках. Від самих лише одних нас залежить зробити так, щоб назад повороту не було, ми самі повинні тепер влаштувати наше громадське життя так, як це нам найкорисніше. Свідоме робітництво прямує скрізь до такого ладу, в котрому поруч з рівністю в правах, буде рівність і в достатках, в котрому не буде бідних і багатих, бо земля, фабрики та заводи належатимуть всім і всі будуть працювати так, що кожний матиме змогу заспокоювати свої потреби. Час для сього ладу—соціалізму—ще не настав, ще малі наші сили, але ми мусимо дорогу до соціалізму зробити як найкоротшою, як найлекшою. Ми мусимо відвоювати від панів, буржуазії як найбільше. Аби ставши твердою ногою на міцних позиціях, розхитати і зруйнувати дощенту теперішнє царство капіталізму. Ми повинні перш за все добитися для себе змоги жити по-людському. Визволитись з ярма повсякчасної праці з ранку до ночі. Бо тільки тоді, коли людина не буде весь час ворухити руками, вона зможе і поворухити своїми мізками, знатиме і матиме силу боротися за своє щастя-долю. Ми повинні подбати, щоб робітник на заводі, в економії, працював не більше як 8 годин на день, щоб за свою роботу мав добру платню, щоб його праця, його здоров'я, наражене раз-по-раз на небезпеку, оберігалось законами. Ми повинні подбати, щоб селянин мав стільки землі, скільки треба, щоб жити не злиднюючи.

Основні закони про робітничу платню, про конфіскацію (забрання без грошей) земель у панів та про передавня їх народу, повинні бути одні на всю Росію. Але ми знаємо, що Росія не скрізь однакова, вона величезна і багато в ній живе різних народів—українців, москалів (руських), поляків, латишів, естів, грузин, вірмен та інших; і самі вони неподібні одні до одних і земля в них не однакова і хазяйство різне: одні живуть переважно з хліборобства, другі з торгу та промислу, та й знов же ті промишляють одним, а ті другим, ті так хазяйнують, а ті инакше. Як не можна знайти двох людей у всьому подібних, так само не знайдемо двох однакових країв. З цього ми бачимо, що й становище робітництва та селянства теж не може бути по всій Росії однаковим. У нас, приміром, багато робітників працює по економіях, в багатчих селян, багато по сахарнях, гуральнях, броварнях, млинах; а от вже в Московщині таких робітників мало, там здебільшого, працюють на ткацьких фабриках, металлових, по рудниках (на Уралі), або займаються ремісництвом—кустарі. Отже праця цих наших робітників та московських дуже відмінна. Взяти хоч би те, що наші працюють на всіх тих заводах та економіях не цілий рік, як московські по своїх фабриках та майстернях, але тільки частину року. Наші сільсько-господарські робітники—сезонні робітники, а московські—постійні. Але і в нас є постійні робітники, як от в Катеринославщині, що працюють на рудниках, копальнях, металлових заводах. Та знов таки, умовини їхньої праці не такі, як у

робітників московських. Порівняти хоч би наших робітників з гірничої та залізничої промисловости з уральськими. Там робітники живуть, здебільшого, недалеко від заводів, мають свої садиби, ґрунти, поруч з заробітком на заводі мають вигоду і з свого власного господарства. Вони часто сімейні і вся сім'я потроху заробляє на заводі. У нас — робітники зайшли, багато безсімейних, живуть тільки з своєї заробітної платні. Наші робітники або українці, або москалі, а там часто трапляються татари, башкіри — люде дуже низької культури. Наші заводи краще роблять, як уральські, кращими машинами. Не прив'язані до якогось заводу своїм майном, ґрунтом, більш незалежні, працюючи по багатших заводах, наші гірничні та залізничні робітники дістають і більшу платню, ніж робітники уральські. Отже з цього всього видно що для полагождення всіх робітничих справ однакових законів для всієї Росії не може бути. Не може бути один закон і для сезонного робітника і для постійного. Мусять бути відміни і в законах та різних розпорядженнях і про постійних робітників наших, скажемо, українських з одного боку, та московських, уральських з другого. А хто знає найкраще чого нашо-му робітникові бракує? Звичайно, він сам.

Отже пристосовання загальних для цілої Росії законів про робітників до наших місцевих потреб та особливостей, доповнення та зміна їх на краще (не на гірше!) повинно належати нам самим. Нашою місцевою робітничою справою повинні порядкувати ми самі.

Звертаючись до земельної справи, ми також побачимо значні відміни межі нами та, наприклад, москалями, латишами то що. У нас і в них не однакова земля і не однаковий хліб та інші рослини на ній родять. Огож і хазяйнуємо ми по різному. Користуємось землею не однакою. У нас, на Україні, селяни володіють землею инакше, ніж в Московщині. Там вся надільна земля належить всій громаді селянській. Од часу до часу там наново розбивають цю землю по числу душ сімейства, чи по числу дорослих робітників. У нас такого громадського володіння землею, можна сказати, ніде на Україні нема. У нас пани по економіях самі ведуть добре впорядковане господарство, там же, здебільшого, віддають землю частками селянам в аренду. Огож і селянської справи не можна вирішити для всієї Росії на один манір Закон про відібрання землі у панів має бути один на цілу Росію, але чи передати її потім земствам (селянським), щоби вони на ній хазяйнували, та прибутки з того хазяйнування витрачали на заспокоєння різних потреб селянства, чи передати громадам, чи поодиноким селянам, навічне чи в аренду—все це кожний народ, кожний край має вирішити по своєму, в згоді з своїми звичаями та потребами. Так само ми повинні мати право робити все, що потрібно для того, щоб земля наша родила більше, щоби худоба у нас ставала краща, ліси не гинули, болота стали сіножатями і т. и., заводити опитні поля, ферми деб селянин міг навчитися, як хазяйнувати і т. д.

Таким чином, закони про користування у нас; на Україні, відібраною у панів землею, а тагож про те, як нам поліпшити своє господарство, мати з нього найбільші зиски, повинен встановлювати ніхто инший, як ми самі, українці.

Для того, щоб задовольняти всі потреби теперішнього громадянства, кожна держава накладає на свою людність всякі податки та податки. Зібрані з народу гроші правительствена власть поділяє між окремими краями держави, витрачає на потреби їхньої людности (школи, просвітні заклади, лікарні, суди, то що) найкращий поділ грошей між окремими краями держави був би тоді, колиб кожен край мав від держави стільки, скільки він дає в казну. Але ж стара власть мало не половину всього того, що збиралося з нашої України в державну казну, витрачала не на потреби нашого народу, не в нашому краю. З року на рік упливали народні гроші з України в Московщину, найбільше до Петербургу та Москви, допомагаючи розвиткові хазяйства, покращанню добробуту в московських (руських) губерніях. Так більше не повинно бути. Гроші зібрані з нашого народу, частина його заробітку, повинні витратитися на його потреби, на покращання його долі.

Нам самим повинно належати право вільно і самостійно складати свій розпис доходів і розходів (бюджет), накласти на себе податки, позичати гроші, коли це буде потрібно, та вживати їх на свої освітні, господарські та інші справи.

Кожна держава, навіть губернія, повіт

мають своє господарство. Залізницями за-
 відує, здебільшого, держава, правительство.
 Шосейними, ґрунтовими дорогами—земст-
 ва, городські управи. Опріч того, і держава
 і земства і управи часто мають фабрики,
 заводи, майстерні, крамниці. Таке громадсь-
 ке хозяйство має велику вагу. Та коли ха-
 зяїном є не якась поодинокі людина, а
 ціла громада, то звичайно вона дбатиме і
 про інтереси всієї громади. Приміром, гро-
 мадська майстерня, громадська крамниця
 пильнуватиме, аби товар, що вона вироб-
 ляє або продає був гарний, добротний та
 дешевий. Громадська залізниця дбатиме,
 щоб збіжжя, товари, і т. п.—все чим лю-
 де торгують—доставлялися акуратно, де-
 шево; через це і сам товар буде дешевший,
 а, значить, і покупцеві—здебільшого робіт-
 никові та селянинові—не доведеться пе-
 реплачувати всяким визискувачам та шах-
 раям. Коли прокладати нові залізні дороги
 буде сам народ, спільно, громадою, то, зви-
 чайно зробить її там, де це йому вигодно, а
 не там, де вигодно московським капіталі-
 стам, як це було досі. До того ж всі при-
 бутки з таких громадських підприємств пі-
 дуть не до кишені капіталіста, а на різні
 громадські справи. Багато мав би народ
 собі з цього громадського добра на всякі
 потреби, на розвиток культури своєї, на
 допомогу робочому лядові. Тому то для
 України дуже важно і корисно мати право
 вільно і самостійно розпоряджатися своїм
 краєвим добром та багатством. Також треба,
 щоб нашими місцевими залізницями заві-
 дували і провадили їх ми самі, бо такі до-

роги служити, здебільшого, тільки нам.

Опріч головніших, згаданих нами справ нашого краю, котрі повинні бути передані нашому народу, щоб він їх рішав самостійно, є ще чимало всяких місцевих громадських справ, котрі найкраще можемо поладити тільки ми самі. Так, наш народ повинен сам доглядати за місцевим самопорядкуванням—за городськими думами, земствами, щоб люде яко сь околиці, якогось кутка нашого краю порядкували своїми справами по закону, щоб один город, одна околиця, полагоджуючи їх, не шкодили людям иншої місцевости. Ми самі повинні доглядати за чиновниками, за адміністрацією нашого краю, щоб вони робили як слід своє діло, служили народові по закону. Ми самі повинні дбати про здоровля наших людей, тоб-то порядкувати справами медичними і санітарними і т. и., і. т. и.

Проте й найбільші достатки, найбільший добробут, найкращі порядки ні до чого, коли людина темна, неосвічена, коли вона не розумітиме що навкруги її діється. Нерозважний, необережний ступінь і від достатків лишиться сама руїна. Наші вороги розумні, освічені, вони будуть роставляти нам тенета скрізь, де тільки можна, сподіваючись що ми, темні, в них заплутаємось. Обдурити нас—цього вони тільки і пильнують. Проти освіти можна боротись тільки освігою, тільки такими порядками, коли людина не буде ламати голову над словами що означають якусь справу, а намагатиметься збагнути саму її суть. Отож ми, українці, повинні дбати про те, щоб ми вже

більше не пасли задніх. Для цього треба, поперед усього, щоб наука нам була як найлегшою. Це буде тоді, коли по школах на нашій Україні будуть навчати тою мовою, до якої ми звикли змалку — мовою українською. Так само по судах, різних адміністраційних та громадських установах (по всяких управліннях, присутствіях, земствах, управах) на Україні повинні говорити мовою нашою, українською. Закони, розпорядження, накази і т. п. повинні бути писані, друковані мовою нашою, українською. Одним словом, скрізь, де живе народ наш український повинна панувати мова наша, українська. Тільки тоді, коли навкруги коло нас ми скрізь здибатимем своє, рідне, звикле, ми будемо завзятими борцями з своїми ворогами, ковалями своєї долі, тямущими хазяями своєї землі.

По школах наших повинні вчити тому, що нам найпотрібніше. Ми знаємо, що кожний край має свої відмини, свої особливості. Різна земля, різні засоби господарювання, різні промисли, різні звичаї в тій чи іншій країні. І всякий, хто в якому краю живе, повинен знати особливості свого краю; тільки тоді він знатиме до чого йому братися та як братися. Отож і наша школа повинна вчити нас поперед усього про наш край, Україну, про те, що нашим людям напотрібніше. Тепер ми самі ще мало знаємо про наш край, наші потреби. Але хто знає більше? Ніхто. Значить ніхто, крім нас самих, не зможе впорядкувати наші школи та дбати про них надалі. Шкільною справою на Україні, від нижчої

школи до вищої, повинні порядкувати ми самі, українці.

Отже треба домагатися, добиватися, щоб наш народ був господарем в своїй хаті, в своєму краю. Хай він сам порядкує своїми ділами, хай він сам задовольняє свої потреби так, як йому буде до вподоби.

Такий лад, коли кожний народ - нація — сам — автономно — порядкує на своїй землі — території — всіма своїми місцевими справами, культурними (просвітними, то що) та економічними (що стосуються його добробуту) зветься національно територіальною автономією.

Хазяїнувати в своїй країні, порядкувати своїми справами ми будемо через своїх виборних людей. Зібрання цих обраних нами людей зветься соймом (сойм). Але це не значить, що наше діло скінчиться, як тільки сойм буде обраний. Для того, щоб в нашому краю весь народ був справді хазяїном своєї долі, треба, щоб кожний з нас старався розуміти потреби свого народу, цікавився ними, слідкував за роботою сойму, всі ж ми вкупі повинні давати нашому представникові в соймі накази про те, що саме він повинен дбати, чого домагатися, помагати йому порадами; вимагати від його, щоб він як найчастіше сповіщав нас, що робиться в соймі, як йде там робота.

Як же нам завести в себе таку національно-територіальну автономію? Що зробити, щоб наблизити той час, коли ми зможемо, нарешті, глянути, як хазяїн домовитий по своїй хаті та по своїм полі —

щасливий час соціалізму? Шлях до цього один. Кожен з нас, хто хоч трохи розуміє в чому наше лихо та як з ним битись, повинен покласти всю свою силу, весь свій хист, щоби як найбільше людей у нас на Україні, як і він сам, зрозуміли хто вони та чого їм треба, Хай ні один робітник, ні один селянин не буде несвідомим! Тільки тоді наші люди з України виберуть до Установчих Зборів (Учредительнаго Собранія), що мають встановити який лад має бути в Російській державі, таких людей, що зуміють одстоювати там, перед всіма народами Росії, нашу найпекучішу потребу—автономію України. Та цього мало. У нас багато ворогів. Жаден з них без боротьби не схоче зріктися свого панування на нашій Україні, жаден з них не пристане на це з своєї доброї ласки. Може статися, що самі лише наші представники в Установчих Зборах не здолають добути нам необхідної умови нашого щастя—автономії України. Ми повинні бути готові стати їм до помочи. Гуртуймося! Організуймося! Не будьмо роспорошеними, бо тільки «груда-великий чоловік», «бо тільки згода буває», «сварка ж руйнує».

Свідомі і зорганізовані ми виберемо собі автономію України, свідомі і зорганізовані ми утворюємо шлях до нашої останньої мети—соціалізму.

До праці ж над освідомленням, гуртуванням, організацією самих себе і своїх товаришів, усього тридцятиміліонного народу українського.

«Праця єдина з неолі нас вирве».

1986
0,45 коп

911

Видавниче Т-во „КРИЖИЦЯ

(Київ, Хрещатик 42.)

Продаються вже по книгарнях:

- 1) Б. ГРІНЧЕНКО. Як жив Український народ 20 к. 2) Б. ГРІНЧЕНКО. Якої нам треба школи 15 к. 3) М. ДІДЬ. ГОМАНІВ Віра й громадські справи 10 к. 4) Ів ФРАНКО. Мойсей. Поема 50 к. 5) Т. ШЕВЧЕНКО. Заповіт, Збірка віршів 5 к. 6) Пісні волі 5 к. 7) Ще не вмерла Україна. Слово Чубинського, муз. Стеценка 10 к.

Незабаром вийдуть: 1) С. Єфремов. Як визволити з бідности робочим людям. 2) М. Загірній. Про державний лад у всяких народів. 3) Якого ладу нам треба 4) Хто народів ворог 5) Дікштайн. Хто з чого живе. 6) О. Назарук. Спільні кляси 7) Б. ГРІНЧЕНКО. На безпрсвѣтнсмъ пути 8. І ФРАНКО. Панські жарти.

Повний „Кобзарь“ Т. Шевченка у 2-х частинах. Зараз приймаються замовлення на партії не менш як у 50 прим.

Увага для покупців: 1) Треба перед присилати не менш половини грошей на задаток 2/ Пересилка на кожного покупця 3) Зараз багато замовлень і робочих рук мало, а через те просимо охочих мати видання „КРИЖИЦЯ“ надіслати і надсилати більші гуртові замовлення, бо одне велике замовлення легше вислати ніж кілька дрібних, та до того-ж і 4) При більших замовленнях знижка.

Незабаром розпочнеться друком видання всіх творів
М. КОЦЮБИНСЬКОГО.



РЛ 911

С. Вікул

Автономія
України